

Mg. theol., LU Teoloģijas fakultātes zinātniskais asistents

ŅIKITA ANDREJEVS

“CITĀDĀKS REPS” VAI “KRISTĪGĀ GLANCE”: DIEVS UN PASAULE LATVIJAS KRISTĪGAJĀ REPĀ¹

levads

Latvijas kristīgā repa mākslinieku nav daudz, toties savas neilgās redzamās pastāvēšanas laikā šajā žanrā tika radīti skaņdarbi, kas pārstāv atšķirīgas pieejas kristīgā repa stila veidošanā. Šī daudzveidība reprezentē citādas attieksmes pret pasauli un tās “pasaulīgo” valodu, kas liecina arī par citādāku teoloģisku skatījumu. Šīs atšķirīgās pieejas nav unikālas Latvijas kristīgajam repam, bet ir novērojamas arī pasaules kristīgajā repā. Kaut arī visi kristīgie reperi izprot savu muzikālo darbību kā kalpošanu, precīzāk, – kā sludināšanu, tomēr daļa izvēlas rakstīt muzikālus sacerējumus “pielūgsmes repa” stilā, kas ir piesātināts ar izteikti kristīgu un teoloģisku leksiku, Bībeles citātiem un nepārprotamiem aicinājumiem ticēt Kristum. Savukārt citu autoru teksti līdzinās laicīgā repa kompozīcijām, kuras tāpat var ietvert atsauces uz reliģiskiem jēdzieniem un teoloģiskām tēmām,² bet

1 Eiropas Sociālā fonda projekts “LU doktorantūras kapacitātes stiprināšana jaunā doktorantūras modeļa ietvarā” tiek īstenots darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.2.2. specifiskā atbalsta mērķa “Stiprināt augstākās izglītības institūciju akadēmisko personālu stratēģiskās specializācijas jomās” trešās kārtas ietvaros (projekts Nr. 8.2.2.0/20/1/006).

2 Par reliģisko laicīgo reperu tekstos sk.: Ņikita Andrejevs, “Ikonas, ticība un grēki: kā 21. gs. hip-hopā dzejnieki izmanto reliģisku valodu”, *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis* 76:2 (2022): 67–78; Ņikita Andrejevs, ““Vai viņa daļa dzīvo manī?” Smokija Mo dziesmas “Kas ir radītājs” interpretācija popkultūras un reliģijas studiju kontekstā”, *Ceļš* 71 (2020): 6–19.

kristīgu vēstījumu ietver kā daļu no tām. Latvijas kristīgie reperi ir radījuši un turpina radīt savus projektus kā evaņģelizācijas rīkus iepretī daudziem pasaules kristīgajiem reperiem, kas apzinās, ka viņu galvenā mērķauditorija ir kristieši.

Kas ir kristīgais reps? Kristīgā repa pētniecība ir izveidojusies nesen un šobrīd atrodas attīstības posmā. Tajā pastāv daudzveidīga terminoloģija, kas var atšķirties atkarībā no pētnieka vai konkrēta pētnieciska projekta. Šajā rakstā es izmantoju “kristīgā repa” jēdzienu. Toties citviet tas ir definēts kā “kristīgais hiphops”, “svētais hiphops”, “gospela hiphops” vai “gospēja reps”. Pētnieki Erika Golta (*Gault*) un Treiviss Heriss (*Harris*) raksta, ka nosaukums “kristīgais reps” ir nācis no mūzikas industrijas aprindām, bet paši šī žanra mākslinieki to sauc par “kristīgo hiphopu”. Toties paši Golta un Heriss uzskata, ka “visprecīzākā definīcija šim fenomenam ir “kristieši un hiphops”, tādēļ ka kristīgu repu var definēt dažādi. Kaut arī šāda pieeja ir visietverošākā attiecībā uz visiem iespējamiem kristiešu un hiphopa kultūras mijiedarbības krustpunktiem, šajā rakstā pētnieciskā interese ir par kristīgo repu, t. i., par kristiešu radīto repu ar kristīgu vēstījumu. Tas neiekļauj kristiešu veidoto repu, kas ir domāts plašākai publikai, resp., laicīgo repu, kuru veido kristiešu autori.³

Cits faktors, kas ietekmē kristīgā repa definīcijas problemātiku, ir tas, ka kristīgā repa mākslinieku starpā pastāv divas galvenās pieejas mūzikas producēšanā. Vienu pieeju reprezentē kolektīvs *Tunnel Rats*, kas ir izvēlējis sludināt Jēzu Kristu smalkajā veidā. Savos tekstos tas izvairās no izteiktas Jēzus vārda sludināšanas, un tā teksti ietver smalkākas vai retākas atsauces uz Kristu, kristietību vai teoloģiju. Citas pieejas attieksmi vislabāk raksturo kolektīvs *Cross Movement*, kas piesauc Jēzus vārdu vai runā par Dievu viscaur saviem tekstiem.⁴ Līdzīga situācija ir novērojama Latvijas kristīgajā repā, kura autoru teksti tiks izskatīti turpmāk šajā rakstā. Tas, kas vieno abas šīs pieejas kristīgajam repam, ir to galvenā mērķauditorija, kas ir kristieši, par spīti tam, ka daudzi kristīgā repa autori savas darbības sākumā ir uzskatījuši savu mūziku par iespējamo evaņģelizācijas rīku un vēlējušies sasniegt jaunas auditorijas ar kristīgu vēstījumu, izmantojot populāro mūzikas žanru.

Diskusijas par kristīgo repu ir līdzīgas tām, kas notiek par citiem laikmetīgās kristīgās mūzikas (turpmāk – LKM, *Contemporary Christian music*) žanriem. Kas nodrošina mūzikai tiesības saukties par kristīgo mūziku? Citu žanru gadījumā ir iespējams runāt par “atbilstību skaņu kodam” (*code of sonic requirements*), uz kuru pamatojoties var attiecināt

3 Travis Harris & Erika Gault, “Introduction”, in Erika Gault, Travis Harris, eds., *Beyond Christian Hip hop: A Move Towards Christians and Hip hop* (London: Routledge, 2020), 3–5.

4 <https://www.songlyrics.com/tunnel-rats/cyphers-lyrics/>; <https://genius.com/The-cross-movement-i-am-that-i-am-lyrics>

konkrētu kompozīciju uz kādu žanru. Toties LKM gadījumā šo vispārīgo apzīmējumu var attiecināt uz jebkura žanra mūziku, kuras pastāvēšanas jēga ir “uzrunāt jauniešus viņu pašu valodā un viņu mūzikas skaņās”. Vēsturiski atrast vienojošus elementus LKM žanram tika mēģināts, balstoties uz trijām lietām: uz mūziķiem, tekstiem un organizācijām. Daudzi uzskata mūziķu ticību par noteicošo faktoru. Šāda pieeja ir problemātiska tāpēc, ka paredz saikni starp autora ticību un viņa darbiem, kā arī rezultātā LKM definēšana pārtop par kristietības definēšanas mēģinājumiem, t. i., ticības pazīmju identificēšanu konkrēta autora izteikumos. Tāpat ir iespējams diskutēt, līdzīgi situācijai kristīgajā repā, par “autoriem, kas ir kristieši” un “kristiešu autoriem”, kā arī spriest par to, vai konkrētu autoru drīkst saukt par kristieti, salīdzinot viņa uzskatus ar kādas konfesijas vai teoloģijas priekšstatiem. Piemēram, grupas U2 dalībnieki ir publiski izteikuši savu kristīgo pārliecību, bet viņu mūziku nevajadzētu pieskaitīt LKM žanram. Ko darīt ar tiem LKM mūziķiem, kuri neatbilst kādas kopienas priekšstatiem par kristieša uzskatiem vai dzīvesveidu? Vai tos neiekļaut šajā žanrā? Džejs Hovards (*Howard*) un Džons Streks (*Streck*) norāda, ka šāda pieeja ļauj veidot tik daudz definīciju, cik būs ieinteresēto novērotāju. Cita pieeja balstās tekstos, kur mūzika ar tekstiem par Jēzu Kristu un/vai kristīgo dzīvi ir kristīga, bet viss pārējais ir laicīgs. Streks un Hovards piedāvā arī citus veidus, kā izteikt šo ideju: tā ir mūzika, kura saka cilvēkiem, kas ir Dievs, ko viņš darīja pie krusta, stāsta par iedzimto grēku, tiesu un citām teoloģijas pamatatziņām (atbilstoši noteiktas kristīgas konfesijas ieskatiem); vai arī mūzika, kas māca cilvēkiem “Dieva ceļus”. Šīs pieejas problēma ir līdzīga iepriekšējai: kāda ir pareizā atbilde un kurš to dos uz jautājumiem par to, “kas ir Dievs”, “ko viņš darīja pie krusta” utt. Tā būs atšķirīga atkarībā no konkrēta autora vai kopienas teoloģijas. Tāpat šī izpratne apgrūtina instrumentālas LKM definēšanu vārdu trūkuma dēļ.⁵ Cita pieeja ir uzskatīt par LKM daļu to mūziku, kuru popularizē, izplata un pārdod kristieši kristīgajā vidē. Līdz ar to kristīgo mūzikā nosaka nevis ticība un/vai teksti, bet tirgus, kontrakti un ierakstu korporācijas. Problēma ir nevis tā, ka tirgus kategorijas nosaka “kristīgo”, bet tā, ka ierakstu kompāniju starpā tiek veidotas finansiālas attiecības, kuru dēļ “kristīgās” ierakstu kompānijas vienā vai citā veidā sadarbojas ar lielām kompānijām (*Warner Music, MCA, Capitol* u. c.), lai izplatītu un popularizētu savu produktu. Šis faktors padara “kristīgās” mūzikas robežas neskaidras.⁶

Hovarda un Streka secinājumi par LKM definīciju līdzinās Goltas un Herisa atziņām par kristīgo repu un hiphopu. Viņuprāt, LKM nevar definēt ar kopīgo ticību, konkrētu mūziķu loku, dziesmu tematisku vienotību vai piederību kādai organizācijai. Viņi raksta,

5 Domājot otrādi, instrumentāla kompozīcija ar nosaukumu “ledzimtais grēks”, iespējams, varētu būt mazāk problemātiska nekā repa dziesma ar šādu pašu nosaukumu, jo tā neievieš konkrētas idejas par šīs teoloģiskās kategorijas nozīmi un saturu.

6 Jay R. Howard & John M. Streck, *Apostles of Rock: The Splintered World of Contemporary Christian Music* (Lexington, KY: The University Press of Kentucky, 1999), 8–11.

ka to var definēt ar kopienu. LKM ir “sašķelta mākslas pasaule” vai “mākslinieciskais produkts, kas dzimst no nepārtraukti pārdefinētām attiecībām”, kuras vieno vairākus māksliniekus, kompānijas, auditorijas un idejas. Tas vieno elementus, kas dažkārt saskan, konfliktē, pastāv paralēli un ietver morāles, mākslas, sociālus, reliģiskus un komerciālus aspektus.

Cits svarīgs jautājums, kuru uzdod Golta un Heriss, ir saistīts ar kristīgā repa transformācijām ārpus tā oriģinālā konteksta, jo gan hiphopam un repam, gan kristietībai ir dažādas nozīmes atkarībā no kultūras konteksta, kurā tas ir pētīts. Piemēram, Golta un Heriss diskutē par afroamerikāņu kultūras, vēstures un teoloģijas ietekmi uz kristīgo repu. Tas ir svarīgi, lai saprastu tā nozīmi ASV kontekstā. Savukārt Latvijas kontekstā ir nozīmīgi pētīt vietējo kontekstu un to, kādā veidā hiphopa kultūras sākotnējā nozīme tika pārņemta tajā.⁷

Šajā rakstā tiek aplūkoti Latvijas kristīgā repa mūziķu veidotie projekti un teksti, salīdzinot attieksmi pret pasauli un veidus, kā šie autori pasniedz kristīgo vēstījumu ar repa starpniecību. Sekojot Hovardam un Strekam, kā arī Goltai un Herisam, Latvijas kristīgā repa joma tiek saprasta nevis kā vienots kopums, bet kā heterogēnu autoru, kopienu un organizāciju klāsts, kura atsevišķiem locekļiem piemīt gan kopīgais, gan atšķirīgais.

Kristīgā repa pirmsākumi

Golta raksta, ka “konservatīvā neoevaņģelikālisma attīstība ASV 20. gs. 80. gados ir noteikusi agrīnā kristīgā repa saturu un stilu”⁸. Pirmā komerciāli izdotā kristīgā repa dziesma un albums *Bible Break* tika ierakstīti 1985. gadā. To autors ir afroamerikāņu sludinātājs Stīvens Vailijs (*Wiley*), kurš tobrīd bija Keneta Heigina vadītās kopienas (*Kenneth Hagin Ministries*) loceklis. Heigins arī dibināja *Word of Faith* – starptautisku neopentakostu kustību. Vailijs nāca no Afrikāņu metodistu episkopālās baznīcas, kas vēsturiski ir afroamerikāņu denominācija. Viņš tika licencēts par baptistu garīdznieku deviņpadsmit gadu vecumā, pirms tam viņš spēlēja bungas jauniešu kora grupā. Sākotnēji Vailijam *Word of Faith* kustība nepatika tādēļ, ka tās līderi un redzamas personas pārsvarā bija baltie. Toties vēlāk viņš sastapās ar Freda Praisu (*Price*) – šīs kustības vadošā melnādainā sludinātāja – darbiem un pakāpeniski pievienojās *Word of Faith* un pieņēma tās teoloģiju.⁹

7 Travis Harris & Erika Gault, “Introduction”, in Erika Gault, Travis Harris, eds., *Beyond Christian Hip hop: A Move Towards Christians and Hip hop* (London: Routledge, 2020), 3–5.

8 Travis Harris, “A History of Christians and Hip Hop”, in Erika Gault, Travis Harris, eds., *Beyond Christian Hip hop: A Move Towards Christians and Hip hop* (London: Routledge, 2020), 31.

9 Joseph Sorett, “It’s Not the Beat, but It’s the Word that Sets the People Free”: Race, Technology, and Theology in the Emergence of Christian Rap Music, *Pneuma* 33 (2011): 209–211.

Vailijs aprakstīja savu pāreju šajā kustībā kā atjaunošanos. Viņš pieņēma “rasu samierināšanas” teoloģiju, kas bija centrālā *Word of Faith* kalpošanā. Turklāt Vailija kristīgais reps guva atsaucību un popularitāti tieši pārsvarā balto apmeklētajās šīs kustības draudzēs, bet melnādaino baznīcas dažkārt bija negatīvi noskaņotas pret viņa mūziku. Džozefs Sorets (*Sorett*) raksta, ka Vailija un citu melnādaino sludinātāju dalība tika vērtēta kā pierādījums tam, ka notiek rasu samierināšana, un radīja iespaidu par kultūru dažādību šajā kopienā.¹⁰

Tāpat Vailijs sāka uztvert kristīgā repa producēšanu par kalpošanas veidu. Kad vairākas kristīgās mūzikas kompānijas piedāvāja viņam kontraktus, viņš secināja, ka veiksmīga kristīgā repa producēšana veicinās cilvēku pievēršanos kristietībai un līdz ar to tai piemīt teoloģiska nozīme. Vailijs novērtēja arī to, ka viņa mūzikai bija iespēja sasniegt jauniešus neatkarīgi no viņu rases. Tāpat viņš pieņēma labklājības evaņģēlija teoloģiju, kas bija raksturīga *Word of Faith* kustībai, un sāka ticēt, ka ienākumi no viņa mūzikas un koncertiem nāk Dieva gribas dēļ.¹¹

Vailija karjera kristīgā repa aizsākumos veidoja modeli, kuram kristīgie reperi seko joprojām. Kristīgais reps tiek saprasts kā kalpošana – mūzikas producēšana, uzstāšanās, un ikviens aspekts, kas tāpat piemīt laicīgā repa veidošanai, ir daļa no kristīgās prakses. Tāpat svarīgs šīs kalpošanas aspekts ir evaņģelizācija vai vismaz mērķis evaņģelizēt ar kristīgo repu, kaut arī liela daļa pasaules kristīgā repa mūziķu mūsdienās orientējas tieši uz kristiešu auditoriju. Latvijas kristīgo reperu gadījumā evaņģelizācijas aspekts joprojām ir aktuāls.

Vailija izpratne par kristīgo repu kā par evaņģelizācijas kalpošanu ir raksturīga arī citiem LKM žanriem. Toties tā nav vienīgā pieeja kristīgā repa veidošanai jeb vienīgais pamatojums tā teoloģiskai nozīmei. Vailija pieeja līdzinās tam, ko Hovards un Streks sauc par “nošķiršanas LKM” (*separational CCM*). Šī pieeja redz LKM kā evaņģelizācijas rīku, un tās pamatos ir nošķirums starp kristietību un laicīgo kultūru, t. i., pasauli. Vienlaikus tas tiek savienots ar tieksmi meklēt jaunus sekotājus. Hovards un Streks raksta, ka evaņģelizācija līdzās izteikti negatīvai attieksmei pret pasauli veido sarežģītas iekšējās attiecības šajā pieejā, jo mēģinājumi uzrunāt laicīgo pasauli pieprasa piekāpšanos šīs pasaules priekšā. Jo vairāk LKM līdzinās laicīgai mūzikai, jo vairāk tās saturs un vēstījums koncentrējas uz evaņģēlija sludināšanu. Tas saistīts ar tās adeptu izvirzīto nepieciešamību no jauna apstiprināt kristietības un pasaules atšķirību. Hovards un Streks uzskata, ka šī pieeja neizbēgami ved pie tā, ka mūzika kļūst par vienīgi kristiešu, konkrēti, evaņģelikāļu, patērēto preci, nesasniedzot domāto nekristiešu auditoriju.¹²

10 Sorett, 212–213.

11 Ibid., 210–214.

12 Howard & Streck, *Apostles*, 16–17, 40.

Kristīgais reps un baznīcas

Praksē mūsdienās kristīgā repa lietojuma piemēri baznīcas kontekstā ir reti, un negatīvie viedokļi, kas izskanējuši Latvijas Kristīgā radio (turpmāk – LKR) ēterā, ir raksturīgi arī kristiešiem citviet pasaulē. Kalebs Kudlo (*Kudlo*), kurš pētīja kristīgo repu ASV, Klīvlendas pavalstī, ir uzskaitījis tipiskās negatīvās attieksmes pret repa un hiphopa lietojumu draudzes kontekstā. Tās ir: 1) mūzika, kas liek cilvēkiem koncentrēties uz sevi, nevis uz Dievu; 2) tā ir zīme konformistiskai attieksmei pret pasauli; 3) mūziku nevar atbrīvot no tās izcelsmes kontekstā, kas ir grēcīgs. Kudlo tāpat raksta par kādu ASV mācītāju, kurš raksturoja repa kultūru kā “dzīvesveidu, kas ved paaudzi pazušanā”, vai kā “pārdabisko zvēru, kas iznīcina mūsu tautu (*nation*)”. Viņaprāt, reps ir grēks, un tiem, kas ir atpirkti, tas ir jānoraida.¹³ Kudlo izklāsta arī pretējo viedokli, kurā kristīgais reps tiek uzskatīts par savos pamatos teoloģisku nodarbi. Reperi, kurus nicina institucionālā baznīca, izaicina šo sistēmu, kas nespēj atbildēt uz netaisnību un ciešanām, kas ir raksturīgas mūsdienu pilsētu videi. Šis institucionalizētās kristietības Jēzus ir banāls (*corny*) tiem, kas pieder repa kultūrai. “Teoloģiskais” šajā gadījumā nozīmē “tāds, kas nodarbojas ar Dieva izzināšanu”, un šī viedokļa pārstāvji uzskata, ka reps var palīdzēt saprast, kas ir Dievs un viņa darbs modernās pilsētas vidē.¹⁴

2006. gadā ASV Episkopālās baznīcas galvenā izdevniecība *Church Publishing Inc.* izdeva “Hiphopa lūgšanu grāmatu” (*The Hip Hop Prayer Book*). Šis izdevums ir piemērs liturģiskai pieejai repam, kas tiek īstenota kādā no vēsturiski senākām un pagātnē dominējošām (*mainline*) protestantu baznīcām. Grāmatas autors ir Timotijs Holders (*Holder*) – mācītājs Morisānijas Trīsvienības episkopāļu baznīcā Dienvidbronskā, Ņujorkā. Viņš ir izstrādājis šo liturģiju sadarbībā ar reperiem un citiem mācītājiem, lai sasniegtu jaunu auditoriju. Grāmata nav oficiālais baznīcas liturģiskais izdevums, bet tā ietver episkopāļu liturģijas elementu interpretāciju. Holders uzskata, ka tā nav domāta izklaidei, bet reprezentē “dievišķo sarunvalodu”. Holders apgalvo, ka šī liturģija ir veiksmīga, un viņš to lieto praksē savā draudzē. Savukārt Nataniels Pīterss (*Peters*) kristīgas publicistikas žurnālā *First Things* izteicis viedokli, ka šīs lūgšanu grāmatas valoda nerepresentē domājamo “dievišķo sarunvalodu” tāpēc, ka, viņaprāt, neviens cilvēks neizmanto tādu leksiku. Pīterss neuzskata, ka nav iespējams uzrunāt jauniešus vai citas no baznīcas tālu stāvošas grupas ar mūsdienīgāku valodu vai laikmetīgo mūziku, bet gan kritizē šīs konkrētās lūgšanu grāmatas stilu.¹⁵

13 Caleb Kudlo, *New Urban Liturgy: Making a Lane for Hip-Hop in Multicultural Worship: doctoral thesis* (Lynchburg, VA, Liberty University, 2021), 47–51.

14 Kudlo, *New Urban Liturgy*, 51–55.

15 Beliefnet, *Shout-Out to the Lord*, <https://www.beliefnet.com/faiths/christianity/2006/07/shout-out-to-the-lord.aspx> (skatīts 24.09.2022.); Nathaniel Peters, *The Hip Hop Prayer Book*, <https://www.firstthings.com/blogs/firstthoughts/2008/04/the-hip-hop-prayer-book> (skatīts 12.09.2022.).

Tāpat ir globāla “Hiphopa baznīcas” (*Hip-hop Church*) kustība, kas pastāv, lai “vienotu, sasaistītu un sniegtu resursus baznīcām, kas izmanto hiphopu savos dievkalpojumos un kalpošanā”. Tās mājaslapā nav norādīts šīs kustības dibināšanas laiks. Kustības mājaslapa ir aktīva vismaz kopš 2016. gada, un tās atsevišķie piederīgie, piemēram, *Holyhiphop.com*,¹⁶ apgalvo, ka ir aktīvi kopš 1997. gada, lai “nestu evaņģēliju ielās caur globālo garīgi-apgaismojošas hiphopa kalpošanas, mūzikas un Jēzu Kristu slavējošas izklaides (*entertainment*) veicināšanu”. Šo tiklojumu ir izveidojis slavens reperis un mūzikas producents Kērtiss Blous (*Blow*),¹⁷ kas kļuva par “Hiphopa draudzes” mācītāju Ņujorkā.¹⁸

Breds Vermurlens (*Vermurlen*) uzskaita virkni reformātu un evaņģelikāļu ierakstu kompāniju ASV. Lielākajai daļai no tām ir uzdots kristīgā misija, piemēram “prezentēt Jēzus Kristus evaņģēliju un biblisko pasaules skatījumu caur hiphopa kultūru” (*Lamp Mode Recordings*) vai “pieaicināt [...] talantus, lai redzētu, kā evaņģēlijs iziet sabiedrībā un pārveido dzīves” (*Humble Beast Records*). Vermurlens raksta, ka daļa reperu, kas darbojās šajās izdevniecībās, distancējās no “kristīgā repa” definīcijas, bet joprojām uzskata sevi par kristiešiem. Tas parāda, ka šie mūziķi vēlas pasniegt savu mūziku bez īpatnēja raksturojuma un būt par daļu no kopīgās hiphopa mūzikas scēnas. Vermurlens uzskata, ka viņi nevēlas risināt spriedzi starp kristīgo identitāti un iekļaušanos laicīgā repa scēnā. Tā ir īpatnēja izpratne par sevi, identitāte, kas atrodas divu sociālo lauku krustojumā, kas veido spriedzi un tendenci uztvert sevi plūstošos vai fragmentētos veidos. Toties šie kristīgie mūziķi redz savu identitāti kā vienotu, autentisku un tādu, kurai piemīt integritāte.¹⁹

Līdz ar to hiphops un reps mūsdienā kristietībā ir ieguvuši duālo raksturu. Daži redz to kā pasaulīguma izpausmi, kas līdz ar to ir nesavienojama ar kristīgo dzīvesveidu un vēstījumu. Citi toties uzskata, ka reps ir vērtīgs evaņģelizācijas rīks, jo to varēs labāk saprast domājamā auditorijā. Par spīti tam, ka šīs ir divas atšķirīgas attieksmes pret repa iekļaušanu baznīcas dzīvē, tās reprezentē vienu un to pašu kopīgo attieksmi pret repu un tā kultūru. Tā ir “pasaulīga”, bet daži kristieši uzskata to par iemeslu šī mūzikas žanra noraidīšanai, savukārt citi tā paša iemesla dēļ uzskata to par instrumentu, ar kuru var uzrunāt “pasaulīgus” cilvēkus un runāt par problēmām, kas atrodas ārpus tradicionālās kristietības interešu lauka.

16 Holy Hip Hop, *Fellowship*, <https://www.holyhiphop.com/page/18/fellowship> (skatīts 11.09.2022.).

17 Viņš ir autors pirmajai repa dziesmai ar tā saukto zelta sertifikāciju vēsturē (“The Breaks”, 1980).

18 Hip Hop Church Global, *The Network*, <https://hiphopchurchglobal.com/the-network> (skatīts 02.09.2022.).

19 Brad Vermurlen, “Structural overlap and the management of cultural marginality: The case of Calvinist hip-hop”, in *American Journal of Cultural Sociology* 4:1 (2016): 72–79, 93–95.

Kristīgais reps Latvijā

2019. gada 29. martā Latvijas Kristīgā radio ēterā izskanēja raidījums “Ko par to saka Bībele?”,²⁰ kura gaitā vadītāji apspriež visdažādākos jautājumus: kristietības vēsturi, citas reliģijas, Bībeles un teoloģijas nianses, bet arī mūsdienu pasaules prakses un ieražas. Konkrētajā raidījumā tika uzdoti jautājumi par kristīgo repu: “Ko Bībele saka par kristīgo repu? Vai to var pieskaitīt pie Dieva slavēšanas? Kā Dievs uz to skatās?”

Viens raidījuma dalībnieks izteica viedokli, ka reps var būt daļa no dievkalpojuma mūzikas vai slavēšanas, toties tam jābūt izpildītam pareizajā veidā un jābūt pareizajai attieksmei. Pareizais veids nozīmē teikt pareizās lietas, t. i., kristīgo vēstījumu, tāpat mūziķa nodomam arī jābūt patiesi kristīgam. Nevienu nozīmīga attieksme pret repu tika salīdzināta ar kādreizējo un joprojām aktuālo attieksmi pret modernajiem mūzikas instrumentiem – ģitārām, bungām, elektriskajiem instrumentiem u. c., piesaucot 150. psalmu kā apstiprinājumu tam, ka jebkura mūzika ir laba, lai pielūgtu Dievu. Šīs domas autors arī teica, ka neklausās un nevēlas klausīties kristīgo repa mūziku, pat ja viņam ieteiktu kādu dziesmu.

Raidījumā izskanēja arī viedoklis, ka dievkalpojumam, kas ir tuvošanās Dieva klātbūtnei, jānotiek svētā veidā. Tāpēc par tā svētumu ir uzmanīgi jā rūpējas, bet repa dziesmas ir “nēģeru častuškas”, kurām ir nepieciešami “netīrs” saturs, kas ceļas no tikpat netīra dzīvesveida. Tāpat rokmūzikas ritmi var vest cilvēkus maģiskajā transā, jo tie nāk no Āfrikas. Toties šī viedokļa autors atzīst, ka daudzās vēsturiskās luterāņu baznīcas dziesmas ir aizguvušas savu mūziku no krogu dziesmām un līdz ar to pierāda, ka skaņdarbu oriģināla “netīrā” nozīme var tikt pilnīgi pārmainīta. Šajā raidījumā arī tika piedāvāts nošķirums starp Dieva slavēšanas mūziku un mūziku, kas runā par kristietību, aicina atgriezties un ticēt. Tāpat ir dziesmas, kas ir lūgšanas, kas pielūdz Dievu un kas nožēlo grēkus.

Noslēgumā vadītājs Tāļvaldis Tāļbergs²¹ kā kristīgā repa piemēru ritmiski iedziedāja vārdus “atgriezies” un izteica viedokli, ka patieso kristiešu rakstīta repa mūzika var būt daļa no dievkalpojuma mūzikas, un teica, ka Latvijas Kristīgais radio atskaņo kristīgo repu. Lai paskaidrotu savu attieksmi, viņš minēja piemēru, kurā narkotiku atkarīgais atdzimst un pievēršas kristietībai, un liecina par savu pestīšanu ar repa dziesmu. Šis piemērs demonstrē stereotipus par repa mūziku, kas esot saistīta ar noziedzīgu dzīvesveidu, narkotikām un vardarbību. Tāļbergs tāpat aicināja klausītājus ļoti uzmanīgi

20 Latvijas kristīgais radio, *Aktuāla diskusija*, <https://lkr.lv/raidijums/aktuala-diskusija?p=3m> (skatīts 10.12.2022.); LKR TV, *Atbildes uz klausītāju jautājumiem: “Ko par to saka Bībele?”*, https://www.youtube.com/watch?v=Toe2Gj5fXaE&ab_channel=LKRTV (skatīts 30.09.2022.).

21 T. Tāļbergs 20. gs. 80. gadu beigās ar sievu Ingrīdu izveidoja duetu “Vārds”, kas koncertēja dažādās Latvijas vietās, kopš 1993. gada vada Latvijas Kristīgo radio. Jānis Tervits, *Latvijas Baptistu vēsture: faktu mozaīka* (Rīga: Latvijas Baptistu draudžu savienība, 1999), 507.

pārbaudīt, vai tas, ko klausās, ir “Dievam par godu”, un apliecināja, ka Kristīgais radio pārbauda visu mūziku, ko atskaņo, lai par to pārliecinātos.

Kaut arī vadītāja viedoklis par kristīgo repu kā daļu no Dieva slavēšanas bija pozitīvs, tomēr tas, ka šis jautājums tika izvirzīts līdzās dažiem negatīviem viedokļiem, rāda, ka daļai kristiešu Latvijā ir grūti uztvert repu kristīgajā kontekstā, pat ja tas ir kristīgais reps.

2021. gada 26. februārī šajā pašā raidījumā tika uzdots jautājums: “Kādos LKR raidījumos dzirdēju sarunas, ka reps nav īsti pieņemams kristiešiem, pat ja saucas kristīgais reps. Vai tad dažas dziesmas, repa gabali, kas skan LKR ēterā, ir pieņemami?” Un Tālbergs atgādināja par savu pieredzi ar modernās mūzikas ieviešanu Latvijas baznīcās. Tā bija spēlēšana Kungam par godu. To pašu spēlēšanu Kungam par godu viņš saskata dažās kristīgā repa dziesmās latviešu valodā, kaut arī kopumā viņam nepatīk šis mūzikas žanrs. Viņš neuzskata, ka jebkuru mūzikas stilu var “attaisnot”, bet aicina “pagriezt skaļāk”, kad Kristīgajā radio ēterā skan reps, un novērtēt tā izpildītāja talantu, kuru Dievs devis. Tālbergs par piemēru tam piesauca mūziķi Kasparu Dimiteru, kurš nespēlē baznīcas mūzikas stilā, bet toties spēj sasniegt klausītāju sirdis ar pareizo vēstījumu.

2009. gadā par “vienīgo atpazīstamo Latvijas kristīgo reperi” *Delfi.lv* nosauca Kasparu Jansonu, kura pseidonīms ir Āķis. Āķis ir sacerējis un 2007. gadā izdevis pirmo kristīgā repa albumu latviešu valodā ar nosaukumu “Lūpa”. Pirms tam Jansons darbojās kolektīvā ar nosaukumu *3Nity* (saīsinājums angļu val. vārdam *Trinity* jeb Trīsvienība). Tāpat Āķis ir autors pirmajam kristīgā repa mūzikas video, kas tika producēts 2009. gadā un veidots dziesmai ar nosaukumu “Gruzis”.²² Albums un dziesma šobrīd ir pieejami *YouTube* straumēšanas platformā.²³

Intervijā LKR Āķis teica, ka albuma “centrālā vēsts noteikti ir dzīves jēga, kuru mēs katrs varam meklēt Kungā Jēzū Kristū, jo viss ir no Viņa, caur Viņu un uz Viņu”. Āķis uzskata, ka šī albuma vērtība ir tajā, ka tas “lietas sauc īstajos vārdos”. Tāpat viņš domā, ka “tas būs pieejams arī ārpus kristīgajiem grāmatu galdiem, tātad arī tiem, kas kaunas apmeklēt baznīcu”²⁴.

Āķis uzskatīja albuma veidošanas procesu par Dieva vadītu, jo viņam “gandarījums vairāk ir par to, ka beidzot arī Dievs grib, lai šis disks taptu izlaists”, jo iepriekšējie mēģinājumi nebija veiksmīgi tādēļ, ka “neizdevās, tātad nebija Dieva plānā”, un viņš ir

22 Mango.lv, *Kristīgais reperis Āķis radījis pirmo videoklipu*, <https://www.delfi.lv/izklaide/popmuzika/melomanija/kristigais-reperis-akis-radijis-pirmo-videoklipu.d?id=22885767> (skatīts 15.10.2022.).

23 Āķis, *1. dziesma*, https://www.youtube.com/watch?v=G7xpYg0__aM&list=PLrbh4xVYeERAxK-CVEKbPHc2m5dM2balQ&ab_channel=Jorens (skatīts 15.10.2022.); Āķis, *Gruzis*, https://www.youtube.com/watch?v=OUDQqwOAwFA&ab_channel=GACHO (skatīts 12.10.2022.).

24 LKR mājaslapā vairs nav pieejams šis ieraksts, toties to var atrast *Google Cache* arhīvā: Latvijas Kristīgais radio, *Kristīga hipopa albums “Lūpā”*, http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Crh6n32JNo4J:lkr.lv/lat/muzika/kristiga_hipopa_albums__lupa_/%3Fins_print&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=lv (skatīts 15.10.2022.).

“pateicīgs Dievam, ka tolaik nekas netika izlaists, jo šobrīd daudz kas ir mainījies, daudz ko esmu sapratis un pārdomājis”. Āķis arī paskaidro šo izteikti teoloģisku priekšstatu par albuma veidošanu: “Tolaik es dzīvoju ar domu: nu, ja jau tā, tad kādēļ censties – ja jau rezultāts nav atkarīgs no manis, tad jācep tik augšā, nedomājot ne par kvalitāti, ne citām niansēm.” Savukārt Dievs, kas neļāva viņam publicēt albumu ātrāk, savā veidā ir albuma veidošanas līdzdalībnieks, jo ir ietekmējis tā kvalitāti: “Ja albums būtu izlaists tolaik, neesmu pārliecināts, cik tas būtu kvalitatīvs. Iespējams, būtu tāds vienreiz klausāmais variants – parasta mūzika, parastas tēmas. Turpretī tagad katra nots, harmonija, katrs vārds ir pārdomāti līdz pēdējam.”

No intervijas izriet, ka Āķis apzināti un konsekventi ir veidojis šo albumu kā kristīgu, savukārt kristīgo viņš saprot kā dzīves jēgu, kas, viņaprāt, atrodama Jēzū Kristū. Viņš pozicionē savu darbu kā atšķirīgu no citiem repa albumiem vai citas populāras mūzikas, kuras autors, viņaprāt, nesauc lietas īstajos vārdos, tāpēc šāds mākslinieks nav paties vai arī nespēj saprast patiesību par pasauli. Āķis arī cerēja sasniegt publiku ārpus baznīcas vides, t. i., evaņģelizēt tos, kas “kaunas apmeklēt baznīcu”, un tas norāda, ka viņš stipri negatīvi vērtē tos, kas nav kristieši vai nav aktīvi baznīcā gājēji.

Edavārdi – slavenais Latvijas repa mākslinieks – 2014. gadā ir publicējis viedokli par albumu “Lūpa” blogā “Tinteszobs”. Viņš uzslavē albuma tehnisko izpildījumu un uzskata, ka kvalitātes ziņā šis albums neatpaliek no labākajiem Latvija repa albumiem. Viņš arī uzskata, ka “būtībā, Āķis bija pāris soļus priekšā tā laika scēnai gan mesidža,²⁵ gan skila²⁶ ziņā”, rakstot, ka “Pēdējo 3 gadu laikā latviešu repi lielākoties publicē dziesmas ar ļoti līdzīgu morāli, kāda bija albumam “Lūpā”, kas tika izdots gandrīz 7 gadus atpakaļ”. Edavārdi saka – Āķis “aicina nebaidīties, pārdomāt materiālās pasaules nozīmi savā dzīvē un kļūt par labākiem cilvēkiem”, par to runā arī daudzi citi laicīgā repa izpildītāji, toties “Āķis kā galveno argumentu pārmaiņām min ticību Dievam, pārējie izpildītāji – ticību sev”.²⁷

Edavārdi uzskata šo albumu par vienu no labākajiem, kas radīts Latvijā šajā mūzikas žanrā. Toties viņš atzīst, ka tas nav kļuvis populārs un “neiespiedās hiphop scēnas kolektīvajā atmiņā” tieši kristietības sludināšanas dēļ. Viņš raksta, ka “kristīgais reps gan toreiz, gan tagad vietējai publikai ir kaut kas ārpus “normas”, jo hiphopam raksturīgais dumpīgums izpaužas arī kā pretošanās baznīcas autoritātei”, kaut arī viņš atzīmē, ka

25 Vēstījuma (angļu val.).

26 Iemaņu (angļu val.).

27 Paša Edavārdi dziesmas par ticību sev analīze ir atrodama: Ņikita Andrejevs, “Ikonas, ticība un grēki: kā 21. gs. hiphopa dzejnieki izmanto reliģisku valodu”, *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis* 76:2 (2022): 67–78.

“gan vecie, gan jaunie izpildītāji savos tekstos liek lielāku uzsvāru uz labām lietām, tiekšanos uz kaut ko augstāku un turpināšanu par spīti visam”²⁸.

Edavārdi vērtējums par pirmā Latvijas kristīgā repa albuma veiksmi demonstrē daļu no Latvijas kristīgā repa un kristīgā repa kā tāda pastāvēšanas problemātiskiem aspektiem. Kaut arī viņš atzīst, ka “Lūpa” aicina klausītājus nonākt pie līdzīgām atziņām, kristietības sludināšana, viņaprāt, klausītājiem neiet kopā ar vispārīgu izpratni par repa kopīgo vēstījumu. Reps tiek asociēts ar protestu pret autoritāti, tai skaitā pret baznīcas autoritāti. Cits slavens latviešu reperis Rolands Če 2022. gadā intervijā “Neatkarīgajai Rīta Avīzei” tāpat ir atzīmējis, ka “tajos cilvēkos, kas raksta repu, vienmēr pats galvenais bijis protesta gars”. Šī atziņa ir skaidrojums tam, kāpēc latvieši var saprast un radīt repu, ignorējot tā sākotnējo kontekstu, jo “kādreiz tika pieņemts uzskatīt, ka tā ir Amerikā dzīvojošo tumšādaino gangsteru mūzika”²⁹. Zīmīgi, ka paša Āķa atziņas par savu repu tāpat ietver protesta tēmas: “Pašlaik man aktuāla lieta ir boikots visām negācijām, ko man mēģina iebārot no visiem galiem.” Tas ir protests pret masu kultūru, konkrēti, televīzijas kanālu ietekmi uz cilvēku: “šajos grūtajos laikos cilvēki pēc darba dodas mājās un notupst pie TV kastes, jo tur viņi jūtas drošībā. Bet patiesībā tā ir psiholoģiski visnedrošākā vieta un vispateicīgākā, lai iebārotu prātiem da jebko.”³⁰

Otrais Latvijas kristīgā repa albums tika izdots 2010. gadā ar nosaukumu “Kristīgā Glance”. Tā autori ir “1:16 Kliķe”, un albums ir jauniešu mācītāja Dāvida Gleškes muzikālais projekts.³¹ Dāvids Gleške ir draudzes “Prieka Vēsts” vadītāja Viļņa Gleškes dēls. Tā ir nekonfesionāla kristiešu megadraudze, kuru 1990. gadā dibināja Rīgas Golgātas baptistu draudzes locekļi, kuri bija vīlušies savas konfesijas vadībā, jo tā nesniedza atbalstu harismātiskiem dievkalpojumiem un modernai mūzikai.³²

Grupās nosaukums ir atsauce uz Jauno Derību (Rom 1:16), kur ir rakstīts “Es nekaunos evaņģēlija: tas ir Dieva spēks pestīšanai ikvienam, kas tic, jūdā vispirms un arī grieķim”³³, konkrēti, uz pirmo daļu, t. i., “Es nekaunos evaņģēlija: tas ir Dieva spēks pestīšanai

28 Edavārdi, *Dieva spēks latviešu hiphopā*, <https://tintezobs.tumblr.com/post/89344182293/dievaspeks-latviesu-hiphopa> (skatīts 11.10.2022.).

29 Sandris Vanzovičs, *rolands če – par repa fenomenu Latvijā, dzīvi Talsos un savu “Visurgājēju”*, <https://neatkariga.nra.lv/lasamgabali/380241-rolands-ce-par-repa-fenomenu-latvija-dzivi-talsos-un-savu-visurgajeju> (skatīts 05.10.2022.).

30 Kristīne Augstkalne, *Āķis: Izslēdz televizoru, ieslēdz skaņu*, <https://sejas.tvnet.lv/4747357/akis-izsludz-televizoru-iesledz-smaidu> (skatīts 10.10.2022.).

31 Spektrs, “1:16 Kliķe” izlaidusi CD “Kristīgā Glance” un aicina uz albuma prezentāciju, <http://spektrs.com/audio-gramatas-lasijums-mp3/%E2%80%9E116-klike%E2%80%9D-izlaidusi-cd-kristiga-glance-un-aicina-uz-albuma-prezentaciju/> (skatīts 01.10.2022.).

32 Prieka Vēsts, *Vēsture*, <http://new.priekavests.lv/vesture/> (skatīts 01.10.2022.).

33 2012. g. tulkojums latviešu valodā *Bībele ar deiterokanoniskajām grāmatām* (Rīga: Latvijas Bībeles biedrība, 2012).

ikvienam, kas tic”. Albuma izdošanai veltītājā preses paziņojumā ir teikts, ka grupas “mērķis ir iepazīstināt citus ar Kristu, popularizēt kristīgās vērtības un dzīves veidu un pagodināt Jēzu mūsdienīgā un jauniešiem saprotamā veidā”. Grupas nosaukums ir aizgūts no ASV kristīgā repa grupas nosaukuma *116 Clique*. Gleške stāsta, ka viņa grupa gribēja pievienoties “šai globālajai kustībai, kas balstīta uz Romiešiem 1:16”. Citviet, *Draugiem.lv* profilā, grupa paziņo, ka “Kliķe ar savu darbību jauniešus aicina pievienoties Pāvila aizsāktajai kustībai”, ko tāpat saista ar Rom 1:16 tekstu. Tāpat grupas *Draugiem.lv* profilā ir ietverts arī mērķis “Atspoguļot Kristus godības spožumu un varenību, mainot “iesūņojošos” stereotipus par Kristu un Viņa draudzi kā kaut ko garlaicīgu un nepraktisku”³⁴.

Līdzīgi Āķa apziņai par to, ka Dievs ir vadījis viņa albuma tapšanu, “1:16 Kliķe” paziņo, ka “mūsu pirmais daiļrades posms ir bijis Dieva iedvesmots un vadīts”. Dziesmu tekstu idejas grupa “saņem no Dieva Vārda, svētrunām un pārdomām, kas rodas, reaģējot uz apkārt notiekošajiem procesiem”. Gleške tāpat paziņoja, ka “Latvijā ir [...] kristīgās repmūzikas trūkums” un viņu mūzika ir guvusi “lielo atsaucību no jauniešu puses”. Kaut arī “1:16 Kliķes” paziņojumos un grupas aprakstos ir minēts evaņģelizācijas mērķis un grupas vadītājs novērtē jauniešu atsaucību uz viņu projektiem, tie ir galvenokārt piedalījušies kristīgās mūzikas pasākumos ar citiem laikmetīgās kristīgas mūzikas izpildītājiem, bieži vien – pasākumos, kurus organizē draudze “Prieka Vēsts”.

Albuma nosaukums “Kristīgā Glance” nāk no pirmās dziesmas vārdiem “Ar glanci kā Jēzus mēs vēlamies kļūt”. Albumu veido 11 kompozīcijas, kuras šobrīd ir pieejamas Dāvida Gleškes *YouTube* kanālā un vietnē *Draugiem.lv* grupas profilā.³⁵

“1:16 Kliķe” uzskata, ka viņu darbībā tāpat var novērot divējādu protestu: ar saviem tekstiem un vēstījumiem tie vēršas pret pasauli, t. i., sludina evaņģēliju – nekaunas no savas pārliecības pasaules priekšā, rakstot kristīgo repu iepretī laicīgā repa autoriem. No otras puses, tā ir arī vēršanās pret tradicionālo kristietību vai vismaz pretenzija uz baznīcas atjaunotni, lietojot populāro laikmetīgo mūziku evaņģelizācijas nolūkos.

Cits nozīmīgs Latvijas kristīgā repa pārstāvis ir Pieci-O jeb Andrejs Goloborodko. Viņš ir izdevis pirmo dziesmu ar nosaukumu “Citādāks reps” 2017. gadā. Ar šo nosaukumu viņš ir gribējis distancēties no “tā saucamā *“mainstream”*, ko klausās lielākā daļa hip hopa mūzikas fanu”. Pieci-O uzskata, ka viņa gaumē repa mūzikas “nav jau daudz, ko klausīties”, lielākoties reps ir “degradējošs un nereti to klausoties “vīst” ausis”. Savukārt viņa reps “ir citāds vērtību ziņā”, jo viņš ir Kristus sekotājs. Turklāt Pieci-O nav drošs par to, vai viņu var saukt par kristīgo reperi. Viņš esot “kristietis, kurš repo”, bet tas nenozīmē, ka viņš rada kristīgo repu. Pieci-O uzskata, ka viņa dziesmas “nav “pie-lūgsmes reps”, kas paredzēts kristiešu izklaidēšanai”, tajās nevarēs atrast tādus vārdus

34 1:16 Kliķe, *Biogrāfija*, <https://www.draugiem.lv/116klike/biography/> (skatīts: 02.10.2022.).

35 *Kristīga mūzika Latvijā*, https://www.youtube.com/playlist?list=PLLeLKrRIDL_e224-vr3clb9eMcU6i-BUJtj (skatīts 03.10.2022.).

kā “Slava Jēzum” vai “Alleluja”. Pieci-O mērķauditorija ir “nekrīstieši, kuriem es cenšos pasludināt Kristu, iespējams, viņiem saprotamā veidā. Caur kristiešu dzīves vērtībām”.

Pieci-O attieksme pret kristīgā repa veidošanu atšķiras no Āķa un “1:16 Kliķes” apgalvojumiem par Dieva iedvesmotu repu, kaut arī viņa dziesmas nepārprotami ir biblisko tēmu un teoloģisku motīvu iedvesmotas. Toties viņam tāpat piemīt protesta elements – gan pret pasauli, kas veido “degradējošo” laicīgo repa mūziku, gan pret “pielūgsmes repu”, t. i., repa kompozīcijām, kas ir pārāk piesātinātas ar kristīgo leksiku un līdz ar to nav saprotamas vai nešķiet aktuālas nekrīstiešiem, kas ir viņa auditorija. Tāpēc Pieci-O tāpat uzskata savu repu par evaņģelizācijas instrumentu.³⁶ Toties, kaut arī Pieci-O ir šī attieksme pret “pielūgsmes repu” un kristīgo leksiku, visi trīs minētie repa izpildītāji vēlas vai ir vēlējušies evaņģelizēt ar savu mūziku.

“1:16 Kliķe” mūzika visu šo projektu vidū visvairāk līdzinās tam, ko Pieci-O sauc par “pielūgsmes repu”. Šis stils līdzinās ASV grupas *Cross Movement* repa stilam. Viņu teksti sastāv no frāzēm, kas radušās no dievkalpojumu konteksta un satur pozitīvu un apliecināšu kristīgu vēstījumu. Āķa albums savukārt ir tuvāks Pieci-O stilam. Grupas *Cross Movement* tekstos ir ietverts kristīgais vēstījums, bet tas nav “pielūgsmes reps”, t. i., šis vēstījums ir tādu tekstu elements, kuri ir tuvi laicīgā repa dziesmām. Strukturāli šo autoru dziesmas piedāvā kristīgo vēstījumu kā atbildi uz dažādiem eksistenciāliem jautājumiem, kas tiek ieskicēti konkrētajā kompozīcijā.³⁷

“1:16 Kliķe” tāpat ir vienīgais no šiem projektiem, kas ir redzami saistīts ar noteiktu Latvijas kristīgo kopienu, savukārt Āķis un Pieci-O nestāsta par sakariem ar kādu konkrētu reliģisku kopienu. Pieci-O toties ir piedalījies projektā *History Makers*,³⁸ kas ir nekonfesionāla kristīga jauniešu organizācija, kuras mērķis ir vienot kristiešus ap viņu pašu definētām kristietības pamatvērtībām. Viņš stāsta par projektu kā par vidi, kurā viņš guvis ideju par kristīgā repa veidošanu. Pieci-O min arī *Fusion International*, kas ir starptautiska kristiešu jauniešu koru/mūzikas grupu apvienība. To pārvalda *Josiah Venture* – evaņģelikāļu jauniešu kustība Centrāleiropā un Austrumeiropā, kuras uzdevums ir izglītot un sagatavot jaunus līderus, sadarbojoties ar vietējām draudzēm. Šī organizācija tāpat nav saistīta ar konkrētu konfesiju, bet balstās uz plašāku evaņģelikāļu teoloģiju.³⁹

History Makers un *Fusion International* ir cits piemērs tam, ka laikmetīgā kristīgā mūzika Latvijā (arī reps) tiek izmantota par evaņģelizācijas instrumentu. Kamēr kristīgo reperu kalpošana sniedz viņu klausītājiem iespēju patērēt kristīgo mūziku, šādas organizācijas iesaista cilvēkus tādās aktīvās darbībās kā dziedāšana, reps un dejošana.

36 Zane Antensone, *Citāds reps. Pieci-O*, <https://tuvuma.lv/pieci-o/> (skatīts 04.10.2022.).

37 Latviešu kristīgā repa tekstu detalizēta analīze ir atrodamā turpmākajā tekstā.

38 *History Makers*, <https://www.historymakers.lv/> (skatīts: 07.10.2022.).

39 *Josiah Venture*, <https://www.josiahventure.com/> (skatīts 06.10.2022.).

Teoloģiskais Latvijas kristīgajā repā

“1:16 Kliķes” dziesmas “Kristīgā Glance”⁴⁰ vēstījumu visprecīzāk izsaka tās piedziedājums “Nevar starp šķīsto un grēku balansēt / Stils, kā mēs dzīvojām – kristīga glance”.

Dziesmas pirmajā pantā izskan līdzīga ideja: “Tu izlem, kur dodies, ir tikai divi ceļi / Vai uz leju plosies, vai Dieva priekšā saliec ceļus.” Dziesmā tiek apliecināta izvēle par labu Jēzum, mīlestība pret viņu un Dieva uzvara šajā pasaulē. Tāpat dziesmā tiek apliecināta Jēzus spēja izglābt cilvēku no grēkiem un ļaunuma. Atgriešanās tiek saistīta ar jaunā radījuma ideju: tā ir cilvēka izvēle, bet cilvēks ir radīts tam, lai atgrieztos pie Dieva un “būt[ū] par cilvēku zvejnieku”. Tekstā tāpat ir apgalvojumi par Dieva unikālo raksturu: “Tikai viens Dievs un nav cita neviena”, viņa pastāvīgo klātesamību: “ir ar mums kopā, vai nakts vai tā diena.” Kalpošana Dievam ir izvēles rezultāts par labu viņam: “Viņu mēs slavējam, viņu mēs teicam / Viņam mēs dzīvojām, misiju veicam”, un tie, kas to izvēlas, ir “taisnoti, svētīti, runājām mēlēs”. Pirms šīs izvēles “mēs”, kuru dziesmas autors lieto kā lirisko “es”, dzīvoja grēkā un “pasaules negācijās”, pār kurām tagad staigā pāri kā pār skorpioniem un čūskām. Tāpat dziesmā var atrast nicinājumu pret pasauli un tās popkultūras ikonām: “intrīgas vijām / Ronaldo un Zidāns ar kājām klibām.”

Āķis dziesmā “Credo” runā par līdzīgu tēmu – atgriešanos. Toties tās centrālais vēstījums nav pretstats starp “šķīsto un grēku”, bet piedziedājumā ietvertās refleksijas par ticību: “Es ticu, ka paties ir tas, kam es ticu, / ka vēl patiesāks tas viss, ja ir savienots ar Kristu.” Vairākas lietas, kurām tic Āķis: “Es ticu, ka pastāv ticība, kas var kalnus bīdīt, / Un apmainīt vietām Čaka ielu ar Brīvības” vai “Es ticu tam, ka brīnumi notiek vēl šodien / Lielāki par tiem, par kuriem sodīja ar nāvessodiem”. Āķis uzskata, ka galvenais brīnums ir ticība, bet arī apgalvo, ka brīnumus nav iespējams saprast ar zinātnei. Ticība Jēzum ir “kā evakuācijas plāns” no “matricas, no kuras nevar izkāpt”. Viņš ir mainījis savu dabu Dievam par labu, “kas pārgrieza tās saites, kas pumpē halucinogēnus uz nabu”. Āķis tāpat runā par mīlestību, kas ir kaut kas vairāk par “hormonu vētrām”, “porno lētu”, “simpātijām”. Tā ir Dieva mīlestība, “bez noteikumiem, kas mīl, neskatoties uz rīcību / neraugoties uz to, kas ir rakstīts CV”, un tā uzvar “ienaidnieku”, domājami – sātanu, ja cilvēks spēj atbildēt ļaunumam ar mīlestību.

Kaut arī gan “1:16 Kliķes”, gan Āķa dziesmās ir runāts par atgriešanos un tiek pretostatīts dievišķais un pasaulīgais, ticība un neticība, tomēr Āķa teksts koncentrējas ap indivīda pieredzi un izmanto metaforas un citus tēlainos izteiksmes līdzekļus, lai izskaidrotu transformāciju, kas notiek ar cilvēku, kurš atnāk pie Dieva. Tāpat “Kristīgās Glances” teksts iepretī “Credo” pamatā izmanto teoloģisku žargonu ar retām “pasaulīgam” metaforām, savukārt Āķa dziesmā “pasaulīgas” metaforas viscaur tekstam kalpo par paskaidrojumu tam, kas ir, piemēram, ticība.

40 1:16 Kliķe, *Kristīgā Glance*, https://www.youtube.com/watch?v=De7OXu3Gec4&ab_channel=D%C4%81vidsGle%C5%A1ke (skatīts 18.10.2022.).

Pieci-O dziesma "Citādāks reps"⁴¹ būtībā satur kritiku par mūsdienu latviešu repu un ar to saistītu kultūru: "Es esmu labākais, skatieties uz mani / Piedod, modernais rep, kāpēc tu vispār skani?" Šajā dziesmā tāpat ir atsauces uz agrināko latviešu repa mūziku,⁴² kas tiek pasniegta kā autentiskāka par mūsdienu repu. Mūsdienu reps tiek pasniegts kā tāds, kas saistīts ar mūziķu sevis slavēšanu. Savukārt Pieci-O saka: "es arī ticu, ka kaut kam tur ir jābūt / bet tikai to jūtu, jo kā gan citādāk var būt? / un kaut gan brīžiem negribas, jo liekas tas par grūtu / par kaut ko augstāku es jūsu ausīm mesidžu sūtu." Viņš negrib "sekot pūlim" vai pakļauties sabiedrības spiedienam. Viņš vēlas "ielūkoties debesīs", bet kārdinājumi un bailes spiež pie zemes, kā arī "žņaudz tumsa". Dievs ir dāvājis viņam dzīvību, bet tai nav jēgas, "ja nepazīsti brīvību". Pieci-O saka Dievam, ka "Tu ļāvi saistīt savu dēlu / Dievs, mani lai atbrīvo šīs važas, kas savieno". Brīvība ir svarīgāka par visu, kas "tāpat sadegs peklē". Dziesma noslēdzas ar vārdiem no 45. psalma: "Mana sirds izplūst košos vārdos – es dziedāšu dziesmu ķēniņam. Mana mute ir kā veikla rakstītāja rakstāmais."⁴³

Pieci-O izmanto vēl mazāk teoloģiskas leksikas nekā Āķis. Šajā dziesmā teoloģija parādās kā skaidrojums – kādu alternatīvu autors piedāvā tam, kas viņam netiek mūsdienu repā un ar to saistītajā kultūrā. Šāds vēstījums – kritika par pārlietu lielas uzmanības pievēršanu naudai un veiksmei reperu tekstos un dzīvesveidā – ir līdzīgs, piemēram, Eliota dziesmai *Bling Bling*,⁴⁴ kaut arī šo dziesmu motivācija un problēmas atrisinājums ir krasī atšķirīgs. Pretnostatījums starp dievišķo un pasaulīgo šajā dziesmā ir tikpat krass kā "1:16 Kliķes" un Āķa tekstos, bet šī kritika pamatā ir izteikta ar argumentiem, kas ir līdzīgi laicīgā repa dziesmām. Dievs un viņa sniegtā brīvība ir atbilde uz šīm Pieci-O definētām problēmām. Atšķirībā no Āķa kompozīcijas "Credo", šajā dziesmā teoloģiskais paskaidro laicīgās problēmas, kas ir dziesmas centrā.

"1:16 Kliķes" mūzika ir nošķiršanas LKM jeb tas, ko Pieci-O sauc par "pielūgsmes repu". Šīs grupas teksti ir strikti kristīgi un teoloģiski un apliecina atšķirību no pasaules un kristietības pārākumu pār to. Savukārt Pieci-O un Āķa daiļradi ir grūtāk kategorizēt. Manuprāt, divas alternatīvas šai pieejai, kuras piedāvā Hovards un Streks, t. i., integrācijas LKM (*integrational CCM*) un transformācijas LKM (*transformational CCM*), ir nepietiekami skaidri atšķirīgas. Integrācijas pieeja paredz, ka kristīgie mūziķi meklē

41 Pieci-O, *Citādāks reps*, https://www.youtube.com/watch?v=HL8zZ_uanx8&ab_channel=Pieci-O (skatīts 31.10.2022.).

42 Gustāvo, *Mūsu solī*, https://www.youtube.com/watch?v=h5jNTtzn8s&ab_channel=suudabraalis (skatīts 31.10.2022.).

43 1965. g. revidētais Bībeles tulkojums latviešu valodā. *Bībele: 1965. gada izdevuma revidētais teksts ar pielikumiem* (Rīga: Latvijas Bībeles biedrība, 1997).

44 Eliots, *Bling Bling*, https://www.youtube.com/watch?v=r8lym87rGT0&ab_channel=Eliots-Topic (skatīts 31.10.2022.).

veidus, kā integrēties laicīgajā kultūrā, lai integrētu savu ticību un pārliecību tajā, un artikulēt kristīgo pasaules skatījumu tiem, kuri citādāk varētu to nesastapt. Tāpat to mērķis var būt veidot kristīgu alternatīvu izklaides veidiem, kas pieder laicīgajai kultūrai. Savukārt transformācijas pieeja šo pētnieku izpratnē atšķiras ar uzsvāru uz māksliniecisku attieksmi, kur LKM nav jābūt veiksmīgai vai populārai, lai pastāvētu, t. i., tas, vai laicīga pasaule tiek evaņģelizēta (nošķiruma pieeja) vai kristīgais vēstījums pastāv līdzās citiem populāras mūzikas žanriem, nav tik svarīgi kā pašas kristīgās mākslas vērtība sevī.⁴⁵ Manuprāt, šīs pieejas vislabāk apvienot zem integrācijas LKM nosaukuma, jo “transformējošā” pieeja savā attieksmē pret pasauli būtiski neatšķiras no “integrējošās”, kaut arī citādi izprot mūzikas produktu māksliniecisko vērtību. Turklāt integrācijas pieejas pārstāvji tāpat var uzskatīt savu darbu par mākslinieciski nozīmīgu. Šajā izpratnē Āķa un Pieci-O mūzika ir integratīvā LKM. Šie autori vēlas uzrunāt pasauli tās valodā un izaicināt laicīgo repu nevis ar nošķiršanos no tā un “svētā” jeb “pielūgsmes” repa producēšanu, bet ar “dziļāka” vai “citādāka”, izmantojot Pieci-O vārdus, repa veidošanu.

Secinājumi

Tomēr šīs atšķirīgās izpratnes attieksmē pret pasaulīgo leksiku nereprezentē fundamentālas atšķirības attieksmē pret pasauli. Kristīgā repa veidošana visu trīs mūziķu gadījumā ir saistīta ar vēlmi uzrunāt pasauli, t. i., nekristiešu sabiedrību, tās valodā. Tas, kas mainās, ir pozīcija jeb vieta šajās attiecībās ar pasauli, kurā sevi nostāda konkrētais reperis. Kristiešu un pasaules attiecību kontinuitātē vistuvāk nosacītai baznīcai jeb kristietībai atrodas “1:16 Kliķe” ar tekstiem, kas līdzinās harismātiskas draudzes sprediķošanai, kura atbilst šīs grupas izcelsmes kontekstam. Šīs grupas daiļradē plaša starp pasauli un kristietību ir artikulēta visskaidrāk. Savukārt Pieci-O kompozīcija, kas ir analizēta šajā rakstā, atrodas vistuvāk pasaulei, un arī Āķa dziesmas ieņem līdzīgu vietu šajā kontinuitātē, kaut arī konkrēta kompozīcija – “Credo” – daudz izteiktāk runā par teoloģiskām atziņām.

Tāpat ir svarīgi apzināties, ka kristīgā repa nemainīgi negatīvā attieksme pret pasauli un kultūru, kuru vajag evaņģelizēt, transformēt vai mācīt, neatkarīgi no pakāpes, kurā katrs mūziķis vēlas tuvoties laicīgam repam, nepadara kristīgo repu par nepieciešami populāru kristiešu vidē. Šajā ziņā kristīgie reperi mūsdienu Latvijas kontekstā tomēr atrodas starp kristietību un pasauli un reprezentē marginālo fenomenu Latvijas kristietībā. Kaut arī to teksti un nodomi ir pareizi – ja tas tiek izvirzīts par kritēriju mūzikas atzīšanai par “kristīgu” –, hiphopa mūzikas lietojums kristīgajā kontekstā daudziem kristiešiem Latvijā šķiet nepareizs, jo reps un hiphops tiek asociēts ar vardarbību, narkotikām un noziedzīgu dzīvesveidu, kuru nosoda vairākums baznīcu. Tas nenožīmē, ka

45 Howard & Streck, *Apostles*, 16–17, 140–144.

kristīgais reps nav vai nevar būt populārs Latvijā, tomēr šim mūzikas žanram ir grūtības sasniegt gan kristiešus, kuri varētu piekrist repa kompozīciju idejām, gan arī tā mērķauditoriju, jo ārpus baznīcas daudzi uztver repu saistībā ar protestu vai vardarbību utt. un nevar saprast, kā tam var piemist kristīgais saturs. Šajā situācijā kristīgais reps Latvijā ir marginālais fenomens, kuram grūti gan īstenot savu sākotnējo mērķi, gan arī pārtapt par izplatītu kristiešu izklaides līdzekli.

Populārākā⁴⁶ Latvijas kristīgā repa kompozīcija ir Āķa “Gruzis”, kuras teksts neizsaka skaidrus apgalvojumus par viņa reliģisko pārliecību. Šīs dziesmas popularitāte iepretī citiem Āķa vai citu kristīgo reperu darbiem demonstrē latviešu kristīgā repa pastāvēšanas problemātisko raksturu. Šķiet – lai kristietis varētu ierakstīt repa dziesmu, kas patiešām sasniegs klausītāju ausis, būdama kvalitātes ziņā ierakstīta vienāda līmenī ar laicīgā repa industrijas standartiem, šai dziesmai jābūt identiskai laicīgā repa kompozīcijām.

SUMMARY

“A Different Rap” or “Christian Groove”: God and the world in Latvian Christian Rap

Historically, Christian rap emerged in the context of Evangelical Christianity in the US. Since its birth in the 1970s, it has been often represented as a tool for evangelization and outreach in the modern urban environment. Although there are stories of purported success of these attempts, most US Christian rappers have since turned to Christians as their primary audiences. There are two main attitudes towards the world and its culture among Christian rappers that are manifest in their approach to the style of their songs. Nevertheless, the general attitude towards the world and culture in Christian rap is that of distancing from these aspects, and Christian rappers want to transform or educate the faithless society, thereby denying the world its capacity to acquire genuine meaning and truth without Christian assistance.

There is a discussion on terminology for engaging Christian rap from an academic perspective. Although some Christian rap scholars prefer to use a definition such as “Christians and hip-hop” to include all the possible interactions of Christians, rappers, and hip-hop culture, throughout the article the studied phenomenon is called “Christian rap” to distance the study of the actual rap lyrics and theology they contain from the analysis of hip-hop beats, breakdance, graffiti and/or other elements of hip-hop culture. This problem with definition mirrors the discussion common to the study of Contemporary Christian music genres, where there is debate on the question of criteria that can be employed to define “Christian music”.

Latvian Christian rap represents an array of attitudes towards the world. There are examples of “worship rap” or separational approach to Contemporary Christian music and examples of integrational approach. These two approaches represent different attitudes towards the world,

46 101 252 skatījumi *YouTube* 13 gadu garumā.

although fundamentally all Latvian Christian rappers that are mentioned in the article distance themselves from the world and wish to enlighten it or reach the faithless with their appropriation of popular contemporary music. Latvian Christian rap is a marginal phenomenon because it struggles with acceptance in Christian circles as much as among non-Christians that are to be its main and desired audience. Rap and hip-hop are perceived to be connected to protest, violence, drugs and other things that are foreign to the image of Christianity in Latvia.